

Régi magyar temetők tréfás sírfeliratai

Amatőr kutatók és kiváló néprajztudósok gyűjtötték országszerte a humoros sírfeliratokat, idővel valóságos műfajjá lett a temetői költészet. Erdélyi Farkas, Kissházy József, Ruttkay Sándor, Rosner Ármin, a néprajzos Ujváry Zoltán kötetnyi strófát gyűjtött össze, s alig volt az országnak olyan községi temetője, ahonnan egy-két vagy több ilyen felirat elő ne került volna.

Nemcsak a humoros-szatirikus, de a kisebb helyi napilapok és az országos terjesztésű nagy sajtóorgánumok is előszeretettel közöltek egy-egy válogatást, olvasóik szórakoztatására és okulására. Magam több mint 50 lapban találtam „Nevető fejfák”, „Tréfás síriratok” stb. rovatot, sokuknál gyűjtő- és lelőhely-feltüntetéssel.

Kétségkívül a házsongárdi temetőben maradt fenn a legrégebb sírvers 1585-ből, a temető megnyitásának évéből, a nagy kolerajárvány idejéből. Sajnos, itt a több száz éves síriratok jelentős része elpusztult, kegyeletsértő kezek idegen nyelvű szövegeket véstek az évszázados kövekre. S tudtommal elkallódott Kanapinszki Kázmér lengyel mérnök tízezres nagyságrendű sírfelirat-gyűjteménye is. A pusztulás-pusztítás ellenére jelentős kultúrtörténeti-néprajzi kincs a temető csodás tárgyi és szövege emléke.

Mi adja e feliratok humorát?

Ritkán előfordul, hogy a helyi versfaragó, a kántor, esetleg tanító, a pap vagy a helyiek szemében poétának minősülő laikus szándékosan humoros költeménnyel lepi meg közönségét. Gyakoribb azonban az, hogy önkéntelenül is tréfásra sikeredik egy-egy felirat. Ehhez hozzájárul a fejfák sajátos alakja, mely a verssorok, sőt a szavak tördelésére kényszeríti az alkalmi poétát. Az elválasztások, összeírások eleve magukban rejtenek egy önkéntelen humoros hatást, gyakran kerülnek össze nem illő részletek vagy választódnak el összetartozók. A rímelés külön tanulmányt érdemel, e kecske- és kínrímek között valódi gyöngyszemek is előfordulnak. Egy-egy jól sikerült klapancia az ország távoli temetőiben is megtalálható, ez jelzi, hogy igazi népművészeti alkotásként a rímek-rímecskék bejárták Magyarországot.

A kifigurázott alakok között feltűnik a részeges férj, a hűtlen menyecske, a gügye kétbalkezes, az orvosok áldozata, a különleges foglalkozások űzője, feltűnik a nagyotmondó, a falurossza s természetesen a nagyszájú anyós és feleség. Ezek a pár soros művecskék találó zsánerképek vagy jellemzatírák – igaz, nem vagyunk biztosak abban, hogy valóban mindannyian megjelentek-e különböző sírköveken, vagy csak kedélyes újságírók tréfája-e egyik-másik.

A sírversek kedvesen bumfordi humora időtlen: noha ezek a feliratok 60-190 évesek, a népköltészet élő remekeit élvezhetjük bennük – a magyar nép igyekezetét, hogy a halál és elmúlás sötét titkaival a megennyhító és megszipító humort állítsa szembe.

Urbán László

A fenti címmel, 391 *nevető fejfá* alcímmel szeretnénk kiadni Urbán László gyűjtését, amely az első ilyen válogatás kötetben és időszaki kiadványokban megjelent tréfás sírfeliratokból. Az előszó egy része s a huszonkét vers most – ízelítő.

Sógorságban voltam
a vén dinnyecsősszel
Mégis belém vágta
fokosát az ősszel
Mikor a földjéről
egy zsák dinnyét loptam
Még ő is így járhat
Ő is lop titokban.

★

Ahogy leemeltem
a tűzről az üstöt
Orrom alá csapta
a szél a nagy füstöt
Teleszaladt a szám
És megfultam nyomba
Jól felfüstölt testtel
nyugszom a síromba.

★

Felraktam kocsira
vagy 150 tököt
De egy nagyfene tök
a ló közé lökött
A megvadult lovak
kitaposták belem
Azért haltam meg mert
nem volt senki velem.

★

Sok jó csizmát megvarrt
Világ életébe
De rossz bőrt nem fogott
Soha a kezébe.
Mégis egy pár csizma
Okozta halálát
Avval csapta agyon
Sógor a komáját.
A dolog úgy történt
Benne volt a kapta
Sógor a komának
A fejéhez csapta.
Úgy hogy többet nem szólt
Eltemették itten
Derék egy varga volt
Nyugtassa az Isten.

Drága plébánosunk, aludj
békében e sír alatt.
Mi is sokat aludtunk
prédikációid alatt.

★

Itt nyugszik Csont Elek,
Ki sokat szenvedett.
Volt neki bajusza,
Meg egy jó anyósa,
Békében nem hagyta,
Mindig szekírozta.
Mehőtt szegény jámbor,
Hogy nyugtot találjon.
De a nyugalmat nem soká élvezte,
Mert hű párja az anyósát
Mellé temette.

★

Mák Péternek nem vót
Szokásos halála
Nagy hegyes farkaró
Döfődék hasába
Dadán is így hót meg
A felvégi Andó
Nincs az ily halálban
Semmi kívánandó.

★

Bató Bálint testét
Fedi ez a sírhant
Zsákemelés közben
Dereka megroppant
Apja is hót bele
Az meszes gödörbe
Szerencsétlen voltát
Tüle örökölte.

★

Ember állj meg az Istenedet
Imádjad és dicsérjed.

★

Az egész múlt évben
Az alföldet járta
Alig jött meg onnét
Megest csak meglátta.

Mily nagy az Isten hatalma
Eldült egy nagy kazal szalma
Kondor János vót alatta
Nem vigyázott az ebatta
Lelke fenekén mene ki
Így vala vége neki.

★

Itt nyugszik jó Faragó
S mellette a faragó
Fejszéje.

★

A ki megszületik
Mindjárt gondolhatja
Ritkán ad 100 évet
Az Úr akarattya
Így csak 70t élt
Idősb Muhi Gábor
Híven betöltvén azt
Krumplikapáláskor.

★

Balog Pál nyugszik itt
E sírhalom alatt
Kinek fejbubján
Nőtt szörnyű daganat
Mert istállós kézzel
Mindig csak piszkálta
Most már a csillagot
E helyrül vizsgálja.

★

Itten nyugszik Daru Péter
Baj történt az elméjével
A mi miatt meghibáza
Nem tartozik a fejfára.

★

Itt alussza álmát
Fodor Zsuzsánna
Elemészté őt
A falu bikája
Az tanács evégbül
Most megszavazta
Az ilyen bika
El lészen adva.

Ráhullt a hant Bagi Pálra
Nem emberi volt halála
Ő halandó gondolj bajra
Sírba ment ő mint egy marha
Szörnyűséges lépfenében
Ezernyolcszázhetvenhétben.

★

Tegnap valék
Sinka Samu
Ma penéglen
Por és hamu
Nem került az gyászos
Vég el
Így jártam én
A többséggel.

★

Az életet halál váltja
Halandó nézz e fejfára
Olvashatod rajta tisztán
Vót a nevem Szekér István
Eltörtek a kerekeim
Siratnak a gyerekeim.

★

Nem lesz több oly sintér
A milyen volt Pintér
Kutyabajuk a kutyáknak
A sintérüknek sírt ásnak.

★

April harmincz volt
Esketése napja
A mikor húségét
Esküvel fogadta
És meg is tartotta
Mind halálig szépen
Meghót május elsőn
Ugyanazon évben.

★

Éltem és meghaltam
Penig nem akartam.

Sol. Hyginus: *Poeticon Astronomicum*,
Venetiae, 1482. (Liber IV, 13.) Cap. CLXXXIII.

Phaëthon. Ovidius: *Metamorphoses*.
Frankfurt, 1581

Helios quadrigája a Rák, az Oroszlán és a Szűz csillagképpel a bonchidai Bánffy-kastély
istállójának kapuja felett (1753). Johann Nachtigall (1717–1761) műve 1944 előtt és ma

